

Галина ФІЛЬ,
кандидат філологічних наук, доцент,
заступник декана з наукової роботи та міжнародної співпраці

Науково-дослідна робота майбутніх учителів початкових класів у системі їхньої професійної підготовки

УДК 378.3 : 168

Процеси глобалізації, входження України в європейське співробітництво та опанування сучасними інформаційними технологіями стають надзвичайно важливими компонентами професійної підготовки кожного педагога, потребують по-новому розглянути підготовку педагогічних кадрів [2, 6]. У цих умовах вагоме місце посідає науково-дослідна діяльність студентів, без якої неможливо здійснювати підготовку фахівців на рівні сучасних вимог, адже сьогодні школі потрібні вчителі, які не тільки оригінально й цікаво проводять уроки, ведуть позакласну та виховну роботу, а й вносять у свою діяльність елементи творчості. Для цього ще у вищому навчальному закладі їм необхідно оволодіти, поряд із спеціальністю, методами і прийомами наукового дослідження [3, 9].

Науково-дослідна робота передбачає вивчення методології дослідницької роботи, формування звички критично сприймати навчальний матеріал, вироблення вмінь і навичок самостійного проведення досліджень; вона підвищує рівень розумової активності студентів, забезпечує

становлення особистої позиції, цілеспрямованості, відповідних мотивів і настанов [5, 77–78].

Доцільно трансформована в навчально-виховний процес і педагогічну практику науково-дослідна робота сприяє, на думку О.Семенова, формуванню педагога-дослідника, який володіє високою професійною мобільністю, сучасним змістом навчально-виховного процесу та новітніми засобами вирішення педагогічних завдань, творчо мислить, вільно орієнтується у стрімкому потоці наукової інформації, розуміється в нових педагогічних технологіях, уміє застосовувати інтерактивні засоби навчання [6, 37].

Отже, основне завдання науково-дослідної роботи студентів – це розвиток у них умінь пошукової, дослідницької діяльності, творчого розв'язання навчально-виховних завдань під час роботи в школі, а також у формуванні вмінь застосовувати методи наукових досліджень на практиці [4, 78]. Завдяки участі в науковій роботі, студент оволодіває навичками користування різноманітними інформаційними джерелами, вчиться організовувати наукові гуртки школярів та керувати їх діяльністю [1, 7–8].

Професорсько-викладацький склад факультету плідно працює над створенням належних умов для формування конкурентоздатної особистості, котра зможе реалізувати себе в нових соціально-економічних умовах. Наукова робота на факультеті здійснюється чотирма кафедрами, основні наукові напрями яких закладені у змісті кафедральних тем: "Динаміка комплексної теоретичної і практичної підготовки вчителя початкових класів відповідно до професіограми і перманентної модернізації початкової освіти" (кафедра педагогіки та методики початкової освіти); "Теоретико-методичні основи формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів у процесі вивчення математичних дисциплін" (кафедра математики та методики викладання математики початкового навчання); "Українська мова й мовлення: історія, сучасний стан, проблеми розвитку" (кафедра філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі); "Культурологічний та особистісний виміри художньо-естетичних цінностей української культури" (кафедра культурології та українознавства). Дослідження стосуються актуальних проблем професійного становлення майбутніх учителів початкових класів у світлі сучасних вимог; використання інноваційних технологій у навчально-виховному процесі початкової школи; оновлення змісту освіти відповідно до вимог Державного стандарту загальної початкової освіти тощо.

У науковому доробку професорсько-викладацького складу кафедр факультету тільки за останні п'ять років – 735 праць, із них 613 статей (понад 60 – за кордоном); 2 підручники (О.Петрів; І.Садова); 109 навчальних та навчально-методичних посібників (11 з грифом МОН України); 11 монографій – 2 одноосібні (Д.Луцик; І.Садова) і 9 колективних (співавтори: В.Ковальчук; М.Федурко; О.Квас; Л.Стахів; С.Гірняк). Кафедрою педагогіки та методики початкової освіти за редакцією проф. Д.Луцика видрукувано 3 колективні монографії, у яких відображено результати дослідження кафедральної теми, – "Проблеми розвивального навчання у контексті різнобічного розвитку особистості", "Формування професійної компетентності майбутнього вчителя", "Освітні технології у процесі підготовки вчителя початкових класів").

Важливий напрям стратегічного розвитку факультету – організація міжнародного співробітництва. Отож колективи кафедр спрямовують свої зусилля на міжнародну співпрацю з освітніми закладами інших країн. З цією метою на факультеті організовують та проводять наукові конференції. Так, кафедра філологічних дисциплін та методики їх викладання у початковій школі систематично проводить Міжнародну науково-практичну конференцію "Рідне слово в етнокультурному вимірі", активні учасники якої – представники професорсько-викладацьких колективів Остравського університету в м.Острава та Брненського університету імені Масарика (Республіка Чехія); Барановицького державного університету (Республіка Білорусь); Міжнародної слов'янської академії освіти ім. Я.А.Коменського (Придністров'я); Бакинського індустріально-педагогічного коледжу (Азербайджан); Самарської гуманітарної академії (Росія).

Кафедра культурології та українознавства спільно з Інститутом мистецтвознавства, фольклористики та етно-

логії ім. М.Т.Рильського НАН України та Інститутом народознавства ім. І.Крип'якевича НАН України започаткували Міжнародну науково-теоретичну конференцію "Етнос. Культура. Нація", яку проводить кожні два роки.

Факультет упродовж останніх років розширив мережу міжнародних науково-освітніх контактів і підтримує їх із такими зарубіжними вищими навчальними закладами: Великотирнавським університетом св. Кирила та Методія (Болгарія); Польською академією наук (Польща); Новосибірським державним технічним університетом (Росія); Міжнародною слов'янською академією освіти ім. Я.А.Коменського (Придністров'я); Головною школою сільського господарства (Польща).

Про результати своїх наукових досліджень викладачі кафедр доповідають на Міжнародних науково-практичних конференціях, які проводяться на теренах України і за кордоном. Так, учені факультету брали участь у роботі Міжнародних науково-практичних конференцій: "Человек в языковом пространстве" (Каунаський гуманітарний факультет Вільнюського університету, Литва); "Наука. Образование. Технологии" и "Непрерывное технологическое и эстетическое образование: тенденции, достижения, проблемы" (Барановицький державний університет, Білорусь).

Крім того, науково-педагогічні працівники друкують свої статті в наукових збірниках за кордоном, зокрема В.Ковальчук, Л.Білецька, Н.Стасів, Л.Силуґа, А.Зимильдінова, І.Кутняк, Г.Філь (Республіка Чехія); А.Зимильдінова, І.Кутняк, Г.Філь (Болгарія); В.Ковальчук, С.Гірняк, О.Кекош (Польща); М.Федурко, С.Гірняк, І.Околович (Росія); Г.Філь (Мордовія); А.Зимильдінова, І.Кутняк, Г.Філь (Австрія).

На результатах вагомих наукових здобутків професорсько-викладацького складу кафедр ґрунтується науково-дослідницька робота майбутніх учителів початкових класів. Колективи кафедр плідно працюють над створенням належних умов для формування й розвитку в студентів науково-дослідницьких умінь і залучення їх до активної наукової роботи. З цією метою через систему теоретичних і практичних занять із фундаментальних та професійно-орієнтованих дисциплін майбутні учителі тримають курс на оволодіння методикою наукових досліджень, розвивають навички самостійної пошукової роботи, підвищують наукову активність, розумові здібності, вчать виявляти інтелектуальну ініціативу.

Важливо, що для студентів факультету денної та заочної форм навчання читається курс "Основи наукових досліджень", мета якого – підготувати майбутніх учителів початкових класів до науково-дослідної роботи, сформулювати вміння та навички організації педагогічних досліджень (визначення актуальності, мети, об'єкта, предмета, основних завдань проблеми, що досліджується; організація й проведення експерименту, збирання й аналіз наукових фактів, їх узагальнення, систематизація, теоретичне обґрунтування); оволодіти теоретичними та практичними методами дослідження; навчити самостійно користуватися системою інтернет, бібліотечними каталогами, довідково-інформаційними виданнями. Студенти вчать грамотно оформляти різні види самостійної наукової роботи (реферати, курсові, дипломні та магістерські роботи),

вони мають знати основи наукової організації праці та структуру наукових установ.

У межах навчального процесу науково-дослідницька робота студентів обов'язкова для кожного з них і охоплює майже всі форми навчальної роботи: написання рефератів з конкретної теми в процесі вивчення дисциплін соціально-гуманітарного циклу, фундаментальних і професійно-орієнтованих; виконання лабораторних, практичних, семінарських та самостійних завдань, модульних робіт, що містять елементи проблемного пошуку; виконання нетипових завдань дослідницького характеру в період педагогічної практики; підготовка методичних матеріалів; написання і захист курсових, дипломних та магістерських робіт, пов'язаних з проблематикою наукових досліджень кафедр факультету.

У позанавчальний час студенти продовжують навчально-дослідницьку роботу, що сприяє вияву обдарованої студентської молоді, реалізації її творчих здібностей, стимулювання потреби у творчому оволодінні знаннями, активізації навчально-пізнавальної діяльності. Така робота студентів сконцентрована в наукових гуртках, проблемних групах, семінарах, різного рівня науково-практичних конференціях, Всеукраїнських олімпіадах з навчальних дисциплін та спеціальностей, конкурсах на кращу роботу з гуманітарних та природничо-математичних дисциплін.

На факультеті діє науковий осередок імені Івана Франка, створений при студентському науковому товаристві імені професора Василя Надім'янова. Його основне завдання – розвиток і вдосконалення наукової, творчої діяльності обдарованих студентів та магістрів; залучення їх до науково-дослідницької діяльності, реалізація студентами власних творчих, освітніх та наукових планів; встановлення міжнародних зв'язків, спрямованих на інтеграцію науки та освіти України в європейський освітній простір.

Сьогодні на факультеті функціонує 12 наукових гуртків та 14 проблемних груп, у яких беруть участь понад 85% майбутніх педагогів денної форми навчання. Зростає також кількість студентів заочної форми навчання, котрі залучилися до науково-дослідницької діяльності факультету. Плани наукових гуртків та проблемних груп передбачають комплекс заходів, спрямованих на формування наукового світогляду майбутніх учителів початкових класів, досягнення високого професіоналізму, розвиток творчого мислення та індивідуальних здібностей.

Результативними, на наш погляд, є щорічні науково-практичні конференції, на яких студенти виступають з доповідями, розкривають свій науковий потенціал, демонструють ораторські здібності. Кожен із учасників має змогу презентувати результати власної пошуково-дослідницької діяльності.

Щорічно проводиться I тур Всеукраїнських студентських олімпіад з навчальної дисципліни "Культурологія" та спеціальностей "Початкова освіта", "Образотворче та декоративно-прикладне мистецтво". Завдання для олімпіад укладаються з урахуванням вимог до професійної підготовки студентів і мають на меті виявити ступінь засвоєння теоретичних знань, рівень сформованості практичних навичок, умінь мислити логічно і творчо. Студенти – переможці I туру беруть участь у II турі. 2012 року студент В.Маник отримав грамоту "За живописне вико-

нання тематичної композиції "Весна прийшла"; 2013 року студентка Л.Дзерин перемогла в номінації "Інтерактивний урок"; 2014 року студентка Н.Янів нагороджена грамотою за представлення уроку трудового навчання "Виготовлення новорічних прикрас технікою квілінг" (3 клас).

Щороку на факультеті проводиться I тур Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт з гуманітарних дисциплін за напрямом "Українська мова та література (у т.ч. методика їх викладання)". Компетентне факультетське журі відзначило роботи студентів Ю.Полушко, М.Кравець, З.Кухарчишин. Роботи Ю.Полушко та М.Кравець, які були відправлені до Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка для участі у II турі. Студентку Ю.Полушко запросили до участі в конференції, на якій вона чітко виклала основні положення свого дослідження "Словесне оцінювання навчальних досягнень першокласників у процесі засвоєння української мови", і була нагороджена дипломом третього ступеня (науковий керівник – старший викладач С.Луців).

Студенти факультету – активні учасники Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика та Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка.

У сфері міжнародної співпраці варта уваги зустріч студентів факультету з доктором, професором Віденського педагогічного інституту Крістіаном Фрідріхом (тема його доповіді: "Природнича підготовка учнів початкових шкіл Відня: основні результати емпіричного дослідження").

Про ефективність науково-дослідної роботи на факультеті свідчать її результати: за останні п'ять років 235 студентів мають самостійні публікації, видрукувані у матеріалах Всеукраїнських та Міжнародних науково-практичних конференцій та періодичному виданні – збірнику студентських наукових праць "Науковий вісник" (на разі до друку готується десятий його випуск). Усе зазначене забезпечує факультету кращі місця в рейтингу з організації науково-дослідної роботи студентів.

Отже, науково-дослідна робота студентів – важливий фактор у процесі підготовки молодого висококваліфікованого спеціаліста. Особиста участь майбутніх учителів початкових класів у наукових дослідженнях привчає їх до самостійних суджень, цілеспрямованості, організованості, сприяє формуванню аналітико-діагностичної основи педагогічної діяльності.

Л і т е р а т у р а

1. Гончаров О. І. Місце і роль гурткової роботи в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя / О. І. Гончаров // Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя. Збірник наукових праць. Випуск 1. – Харків : Факт, 2010. – С. 7–11.
2. Ковальчук В. Професійна та світоглядно-методологічна підготовка сучасного вчителя: модернізаційний аналіз / Володимир Ковальчук. – Київ-Дрогобич : Коло, 2004. – 264 с.
3. Митяй З. Роль науково-дослідної діяльності при підготовці майбутніх фахівців / З. Митяй // Рідна школа. – 2006. – № 1. – С. 9–10.
4. Пришляк М. П. Науково-дослідна робота студентів як один з аспектів підготовки вчителя астрономії / М. П. Пришляк // Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення

професійної підготовки майбутнього вчителя. Збірник наукових праць. Випуск 1. – Харків: Факт, 2010. – С. 78–82.

5. Роль наукової роботи у розвитку творчих здібностей студента // Вища освіта. – К., 2001. – С. 76–85.

6. Семенов О. Науково-дослідна лабораторія як форма інтеграції навчальної, наукової, освітньо-виховної роботи зі студентами-філологами / О.Семенов // Українська література в загальноосвітній школі. – 2004. – № 11. – С. 37–40.

Філь Г. Науково-дослідна робота майбутніх учителів початкових класів у системі їх професійної підготовки. У статті акцентовано увагу на важливості організації та проведенні науково-дослідної роботи у професійній підготовці майбутніх учителів початкових класів; схарактеризовано основні форми організації НДРС у позанавчальний час; зазначено, що науково-дослідна робота студентів сприяє розвитку їхнього творчого мислення, закріпленню умінь і навичок самостійного проведення наукових досліджень, формуванню аналітико-діагностичної основи педагогічної діяльності.

Ключові слова: науково-дослідна робота, професійна підготовка, педагог-дослідник, наукова інформація, науково-методична література, майбутній учитель початкових класів, наукове дослідження, творча особистість.

Филь Г. Научно-исследовательская работа будущих учителей начальных классов в системе их профессиональной подготовки. В статье акцентировано внимание на важности организации и проведении научно-исследовательской работы в профессиональной подготовке будущих учителей начальных классов; охарактеризованы основные формы организации НИРС во внеучебное время; указано, что научно-исследовательская работа студентов способствует развитию их творческого мышления, закреплению умений и навыков самостоятельного проведения научных исследований, формированию аналитико-диагностической основы педагогической деятельности.

Ключевые слова: научно-исследовательская работа, профессиональная подготовка, педагог-исследователь, научная информация, научно-методическая литература, будущий учитель начальных классов, научное исследование, творческая личность.

Fil H. Research work of primary school teachers in the system of vocational training. The paper emphasis on the importance of organizing and conducting research in the training of primary school teachers; are characterized basic forms of students research work outside the classroom; noted that the research work of students promotes the development of their creative thinking skills to perpetuate independent research, analytical and diagnostic forming the foundations of educational activities.

Key words: research work, professional training, teacher-researcher, scientific information, scientific and methodical literature, future primary school teacher, scientific research, creative personality.